

Univerzitet umetnosti u Beogradu**Interdisciplinarne doktorske studije**

Teorija umetnosti i medija

Kosančićev venac 29, Beograd

Veću interdisciplinarnih doktorskih studija i**Senatu Univerziteta umetnosti u Beogradu**

Veće interdisciplinarnih doktorskih studija Univerziteta umetnosti u Beogradu na sednici održanoj 20 juna 2016. godine izabarala nas je u Komisiju za ocenu i odbranu doktorske disertacije Olivere Ninčić pod nazivom *Tekstil u praistoriji na tlu Srbije*. Posle uvida u prateću dokumentaciju i pregled doktorske disertacije kandidata, slobodni smo da Veću podnesemo sledeći

IZVEŠTAJ O ZAVRŠENOJ DOKTORSKOJ DISERTACIJI*Osnovni podaci o kandidatu*

Olivera Ninčić je rođena 1956. godine u Titovom Užicu. 1981. godine diplomirala je na Fakultetu primenjenih umetnosti, Odsek tekstil. Magistrirala je 1985. godine na istom fakultetu iz oblasti Unikatni tekstil, kod profesora Branislava Subotića. Upisala je doktorske studije 2005. godine na Univerzitetu umetnosti u Beogradu, na odseku Teorija umetnosti i medija.

Olivera Ninčić radi na Fakultetu primenjene umetnosti od 1995. godine, gde je birana u svim zvanjima po umetničkoj liniji, od asistenta do profesora. Olivera Ninčić je renomirani stvaralac u oblasti umetnosti tapiserije, autor nekoliko samostalnih izložbi, učesnica nekoliko radionica i preko dvadeset grupnih izložbi umetnosti tekstila u zemlji i inostranstvu. Istražujući stare tekstilne tehnike, O. Ninčić se veoma zainteresovala za svet arheologije, posebno za svet neolita i mlađe praistorijske kulture na tlu Srbije. Vremenom postaje dragoceni saradnik na nekoliko arheoloških projekata u Srbiji, koji se bave interdisciplinarnom pristupu proučavanja praistorijskih kultura, uključujući i tragove tekstilne proizvodnje. U dužem vremenskom periodu

bila je dragocen saradnik na nekoliko velikih arheoloških projekata u Srbiji (antički Viminacium kod Kostolca, zaštitni arheološki radovi na površinskom kopu Kolubara, projekat novih arheoloških istraživanja na neolitskoj Vinči, projekat istraživanja vinčaskog naselja Belovode kod Petrovca na Mlavi, obrada praistorijskih tkačkih alata sa višeslojnog praistorijskog lokaliteta Gomolava kod Hrkovaca i drugih nalazišta iz mlađe praistorije na tlu Srbije.

Imajući pred sobom prazno polje u proučavanju praistorijskog tekstila na našim prostorima, vrlo oprezno je pristupila objavljivanju manjih radova o tehnologiji proizvodnje tekstilnih rukotvorina iz mlađe praistorije na tlu Srbije. Posebno bi istakli njen prilog objavljen 2002. godine o retkom otisku tkanine na lučnoj fibuli iz jednog od grobova pod tumulom sa nekropole ranog gvozdenog doba u Mojsinju kod Čačka.

Samostalne izložbe

2009. Samostalna izložba Tapiserija, Galerija Stara kapetanija, Zemun

2004 Tapiserija, Muzej primenjene umetnosti, Beograd

1992 Tapiserija, Galerija „Nadežda Petrović“, Čačak

1991 Tapiserija, Muzej primenjene umetnosti, Beograd

1985 Happening „ Udovice“ Magistarski rad, Muzej savremene umetnosti, Beograd

Kolektivne izložbe

2007 Izložba radova nastavnika FPU, Beograd

2005 Northern fibre 6 jubilee exhibition, Keravan taidemuseo, Kerava Finska

2001 Face to, Rauma, Finska

2001 International Triennial of Tapestry, Lodz, Poljska

2000 II simpozijum tapiserije, Novi Sad

1998 Izložba radova nastavnika FPU, Beograd

1998 International exhibition Mini textiles, Lvov, Ukrajina

1998 TiSo, izložba tekstila, Beograd

1997 II Biennial Northern Fibre, Museum of textile Boros, Švedska

- 1996 Prateća izložba Oktobarskog salona, Beograd
- 1995 I Biennial Northern Fibre, Valkeakoski, Finska
- 1995 Savremena pravoslavna srpska umetnost, MPU, Beograd
- 1994 Tapiserija, bijenale, Beograd
- 1991 Tekstilna minijatura, Mala galerija Singidunum, Beograd
- 1992 International Triennial of Tapestry, Lodz, Poljska
- 1992 Tapiserija, bijenale, Beograd
- 1992 TiSo, izložba tekstila, Beograd
- 1990 Tapiserija, bijenale, Beograd
- 1989 I Bijenale jugoslovenske minijaturene umetnosti, Gornji Milanovac
- 1989 IV International exhibitions of Miniature Art, Toronto, Kanada
- 1989 Majska izložba ULUPUDS-a Beograd
- 1989 III International exhibitions of Miniature Art, Toronto
- 1989 Majska izložba ULUPUDS-a, Beograd
- 1988 Tapiserija, bijenale, Beograd
- 1988 IV International exhibitions of Miniature Art, Toronto
- 1987 III Bijenale „U svetlosti Milene“, Narodni muzej Požarevac
- 1986 Tapiserija, bijenale, Beograd
- 1983 Majska izložba ULUPUDS-a, Beograd

BIBLIOGRAFIJA

- Ninčić, O., 2002. Tkanine iz Mojsinja. U Nikitović, L., Stojić, M., i Vasić, R., *Mojsinje – nekropola pod humkama iz bronzanog i gvođenog doba*. Čačak: 66–68.
- Ninčić, O., 2011. Tekstil na lokalitetu Crkvine. *Kolubara* 5: 181-193.
- Subotić, Irina 1991. *Novo tkanje Olivera Ninčić*. MPU, Beograd, katalog izložbe

Schwarz, Tilleke, 1996. »*Recycling: An International Challenge*«, Surface Design Journal.

Subotić, Irina 2004. *Nova tkanja Olivera Ninčić*, MPU, Beograd, tekst za kataloga izložbe

UČEŠĆE NA ARHEOLOŠKIM ISTRAŽIVANJIMA I PROJEKTIMA

Viminacijum 1982-1984; 1999; Skobalj Crkvine, Kolubara 2000.

Osnovni podaci o disertaciji

Disertacija Olivera Ninčić, pod naslovom *Tekstil u praistoriji na tlu Srbije* sastoji se od 228 strana osnovnog teksta, uključujući 21 strane bibliografije, sa preko 230 navedenih dela. Pored osnovnog teksta, sastavni deo teze čini 76 ilustrativnih priloga, uključujući table sa fotografijama i crtežima pokretnih arheoloških nalaza, table sa crtežima arheoloških situacija sa terena i veći broj grafikona. Kataloški deo rada prate tri geografske karte sa ubiciranim praistorijskim nalazištima sa područja Srbije, koje sadrže tragove tekstilne proizvodnje.

Predmet i cilj disertacije

Imajući u vidu kratkotrajnost materijala organskog porekla od kojeg se prave odevni predmeti i drugi proizvodi tekstilne strukture, neko od evropskih istraživača praistorijskih zanata je tehnologiju izrade tekstila iz ranih perioda razvoja društva, odnosno perioda mlađih praistorijskih kultura, sjajno okarakterisao kao – *Nevidljivo zanatstvo (Invisible handcraft)*. Neopohodno je ukazati i na činjenicu da se prikom arheoloških iskopavanja često pronalaze „predmeti nejasne namene“, i da se u ovoj grupi, prema istraživanjima autora ove teze, prepoznaju alatke ili pribor za proizvodnju tekstila.

Predmet istraživanja u disertaciji je valorizacija obimne arheološke građe sa tragovima izrade tekstila iz mlađe praistorije (vreme neolita, bakarnog i gvođenog doba, odnosno period od najmanje pet poslednjih milenijuma stare ere), koja je prikupljena sa preko 150 nalazišta, pretežno praistorijskih naselja na tlu Srbije.

Osnovni smernice u tezi Olivera Ninčić postavljene se sa ciljem da pruže detaljnu analizu arheoloških predmeta vezanih za proizvodnju tekstila otkrivenih na tlu Srbije. To su većinom predmet od pečene zemlje i kosti, ređe kamena, rožine ili bronzne, iz perioda koji pokriva dugi vremenski raspon od ranog i kasnog neolita, preko bakarnog i bronzanog doba do kraja gvođenog doba i dolaska Rimljana u naše krajeve.

Osnovne hipoteze od kojih se polazilo u istraživanju

Jedna od osnovnih hipoteza koja je oprezno postavljena u disertaciji izneta je u vezi mogućnosti da se izvede idealna rekonstrukcija metodologije rada vertikalnog raboja iz neolitskog perida. Za neposrednu analizu i proveru stavova izabran je nepublikovan materijal keramičke industrije: tegovi, pršljenci, otisci pleterskih struktura, kao i retki maleni ostaci mineralizovanog tekstila, prilepljenog za metalne predmete, najčešće delove nakita.

Autorka je u tradiciji savremene, nove arheologije jasno ukazala na neophodnost “pravilnog isčitavanja arheološkog konteksta”, odnosno jasno uočavanje i beleženje tačne pozicije seta od desetak probušenih keramičkih tegova. Pri tome su uzeti u obzir tegovi od dobro pečene zemlje približno istog oblika i težine, koji su otkriveni kao kućni mobilijar iz nekoliko bolje istraženih kuća vinčanske kulture na tlu Srbije (Obrež-Beletinski u Sremu, Gomolava kod Hrktočaca, Vinča kod Beograda, Divostin kod Kragujevca, Crkvine-Mali Borik kod Obrenovca). Zanimljivo je i zapažanje autora teze da veoma brojni nalazi keramičkih pršljenaka (delovi vretena) vremenom su manjih dimenzija i lakši, što se dovodi u vezu sa činjenicom da se u protostorijsko vreme vretena koriste za dobijanje finije i tanje pređe.

Kратак опис садржаја дисертације

Disertacija Olivere Ninčić sastoji se od uvoda, sedam poglavlja nejednake dužine i zaključka, koji su skladno i čvrsto povezani. U kratkom, uvodnom delu i prva dva poglavlja izneti su osnovni stavovi o opravdanosti izbora teme, izdvojene su osnovne metode i naglašeni ciljevi istraživanja. Treće poglavlje raspravlja o istorijatu dosadašnjih skromnih istraživanja praiistorijskog tekstila u Srbiji, kao i najznačajnije primere savremnog istraživanja tekstila u Evropi. U ovom poglavlju se pored ostalog navode i neka opšta mesta iz istorijata tekstilne industrije. Prema piscu disertacije, predmeti od tekstila su po različitim osnovama pratili ljude kroz život i podsticali pažnju i znatiželju, bilo u želji za posedovanje ili za proizvodnjom i trgovinom. Tako su rani proizvođači tekstila bili istovermeno i prvi istraživači tog tekstila. Tekstil se može posmatrati po više osnova, tehnološki momenat, tehnike rada, društveni okvir, estetski i likovni izraz, simboličko značenje i drugo. Važan deo teze čini četvrto poglavlje koje je posvećeno tehničkim sredstvima u proizvodnji tekstila. Izrada tekstila se oslanja na osnovne pretpostavke: sirovinsku bazu od koje nastaje proizvod, preradu sirovine da bi se dovela u stadijum pogodan za manipulaciju, tehnička sredstva za njedovu izradu i manuelne ili

industrijalizovane postupke koje je neophodno izvršiti da bi se formirala odgovarajuća struktura. To je skup više specijalizovanih radnji sa utvrđenim redosledom i standardizovanim operacijama. Zanimljivo je peto poglavlje koje se odnosi na istraživanje tekstilne strukture koja je sačuvana najčešće na donjim delovima keramičkih posuda iz neolita. Za arheologe je posebno dragocen doprinos u tezi koji se odnosi na prepoznavanje savremenog prepleta od neke organske materije, najčešće asure od rogoza, u otisku prepleta sa neolitskih keramičkih posuda.

Neuobičajeno iscrpan odeljak u ovom poglavlju posvećen je čuvenom Kličevačkom idolu – antropomorfnj figurini iz bronzanog doba (sredina II milenijuma pre n.e.) koja je otkrivena u selu Kličevac kod Požarevca, i koja je stradala u jednom od brojnih bombardovanja Beograda. Tu se najviše raspravljalo, osim o relativno lako prepoznatljivim delovima bronzanog nakita, i o opisu ženskog odevnog predmeta – dugoj suknji, pregači i uskom pojasu. S tim u vezi je i vrlo omiljena tema traženja istorijskih i etnoloških paralela za karakterističan izgled duge, zvonolike suknje od čuvenih Mikenskih fajansnih figurina (tzv. Zmijske boginje), preko nošnje Malisora u Albaniji do Ukrajinske narodne nošnje. U šestom poglavlju se govori o tekstilnim aktivnostima u arheološkom kontekstu. Ovde se kao studija slučaja navode pre svega neolitski lokaliteti Divostin kod Kragujevca, Banjica u Beogradu i naselje Crkvine – Mali Borak kod Obrenovca. Detalno se analiziraju svojstva pršljenaka za vreteno, tegova za vertikalni razboj i veliki broj igala. Igle se mogu koristiti za prošivanje odeći ili za pletenje, a izradjuju se od raznog materijala, pretežno od kosti, a kasnije od metala, mahom bronzne. U grupi tzv. pretpostavljenih tekstilnih alatki spada, pored ostalog *Bat za preradu vlakna* (koji je mogao da bude od kamena, kosti, drveta ili rožine). Batovi se koriste za odvajanje i razmekšavanje kore ili drvenaste stabljike biljaka vlaknatica kao što su lan, konoplja i kopriva. Arheološki nalazi za ovu vrstu multifunkcionalnih predmeta teško se mogu prepoznati na praistorijskim naselja, dok se češalj - grebena za isčešljavanje vlakana može lako prepoznati ali se retko nalazi, budući da nam etnološke paralere ukazuju da je najčešće ova tekstilna pravljen od drveta. Pored vretena za pređenje vune, očekuje se u tkačkom priboru i pojava noža (od kremenca do metala) za prekidanje niti ili sabijanja tkanja na razboju. U poslednjom, sedmom poglavlju teze iscrpno je dat katalog arheoloških nalaza sa tragovima tkačke proizvodnje.

Ostvareni rezultati i naučni doprinos disertacije

Sagledavanjem proizvodnje praistorijskog tekstila istražuju se elementi tehnološkog razvoja i transfer znanja u toj oblasti. Novi pristup tehnologiji inicira i druge promene u materijalnim i ekonomskim dostignućima. One su samo prethodna novih društvenih potreba i ogledaju se u promeni upotrebe, dekoracije i doživljaju tekstila. To je i doprinos razumevanju kulturoloških pojava koje su se dešavale na tom prostoru.

Pisac ove disertacije nije se zadovoljio samo detaljnim opisom relevantnog arheološkog materijala i uslovima nalaza nego je sebi postavio znatno ambicioznije ciljeve, koje je pokušao da razreši u završnim poglavljima. Naime, na osnovu nekoliko dobro dokumentovanih mobilijara neolitskih kuća u Srbiji, O. Ninčić je predložila vrlo uverljiv izgled praistorijskog vertikalnog razboja, što je u skladu sa veoma omiljenim savremenim metodama eksperimentalne arheologije u zemljama srednje i zapadne Evrope.

Disertacija Olivere Ninčić napisana je jasnim i jezgrovitim stilom, koji ne ostavlja čitaoca u sumnju šta je pisac hteo da kaže, ni kada se raspravlja o složenim pitanjima pri tumačenju svih relevantnih podataka koji su dobijeni iz brojnih, često komplikovanih grafikona u radu. Zahvaljujući pre svega strpljivom radu autorke na detaljnoj tipološko-statističkoj analizi praistorijskih alatki i pribora za proizvodnju tekstila, tehnologije rada pletilja i tkalja iz mlađe praistorije sada nam se čini bolje poznatim. U svakom slučaju autorka je sačinila originalno delo koje će biti dragoceno polazište za sve buduće sinteze ovog tipa.

Zaključak–

Prema svemu što je napred izneto, možemo zaključiti da je doktorska disertacija kandidatkinje Olivere Ninčić, pod nazivom *Tekstil u praistoriji na tlu Srbije* jasno i pregledno napisana. Teza je urađena prema odobrenoj prijavi i u svim elementima predstavlja samostalno i originalno naučno delo, te su stekli uslovi za njenu javnu odbranu.

U Beogradu, 11.07. 2016.

Članovi komisije:

dr Miloš Jevtić, docent Filozofskog fakulteta
Univerziteta u Beogradu, mentor

dr Nikola Šuica, redovni profesor Fakulteta likovnih
umetnosti Univerziteta umetnosti u Beogradu

dr Nenad Tasić, redovni profesor Filozofskog
fakulteta Univerziteta u Beogradu

dr Marija Ljuština, docent Filozofskog fakulteta
Univerziteta u Beogradu i

dr Irena Živković, docent Fakulteta primenjenih
umetnosti Univerziteta umetnosti u Beogradu